

УДК 821.111 Мер 7 Дил. 08

Ольга Дерикоз

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ ОСТАНЬОГО РОМАНУ АЙРІС МЕРДОК

Розглядається багатоаспектність інтертекстуальної специфіки роману А. Мердок „Дилема Джексона”. Релігійно-філософський та літературний складники тексту осмислюються як парадигмальна єдність християнських та індуїстських ідей, ферментованих англійськими, німецькими та російськими мотивами.

Ключові слова: А. Мердок, текст, інтертекст, контекст, парадигма, ідентифікація, метафора двійництва.

Творчі стратегії Айріс Мердок блискуче презентує останній з її романів – „Дилема Джексона” (1996). Цей текст українським літературознавством висвітлений досить побіжно. Розглядаючи його в аспекті інтертекстуальності як його креативної домінанти, зокрема поетики діалогу, ми робимо спробу наблизитися до адекватного (відповідно до авторського задуму) його прочитання.

У процесі формування основних положень теорії інтертексту діалог як основна її категорія зазнає відчутних трансформацій та розширює ареал свого існування в часі і просторі. „Інтерсуб’єктивність” М. Бахтіна перекривається „інтертекстуальністю” Ю. Крістєвої й долучається до бартівської „інтердискурсивності” [див.: 12]. При будь-якому розумінні суб’єктного „міжзв’язку” складових чинників інтертексту йдеться про те, що ацентрична суміш різнорідних елементів („внутрішньо-полемічних слів” [3, с.335]) розчиняється в письмі автора. Звісно, рецептивне бачення тексту враховує „іманентну багатозначність змісту, який насичує текст, притому на рівні *індивідуального* сприйняття цього тексту” [21, с. 7]. Однак таке прочитання компонентів художнього цілого передбачає їхнє тлумачення з урахуванням того, що саме хотів сказати автор, який вводив їх у текст. Усі наявні інтертекстуальні складники поза середовищем тексту мають власну семантику – автохтонне значення народжується безпосередньо в його сукупності. Отже, у процес сприйняття тексту втручається поняття „контекст” як визначального чинника рецепції роману. Тобто того середовища, яке формує наше уявлення про об’єкт, що в ньому перебуває, фону, який впливає на сприйняття нами цього об’єкта.

Такий підхід зумовлений специфікою „інтертекстуальної сітки” роману А. Мердок „Дилема Джексона”. Текст містить різнорідні, часто полярні поетики, варіативність прочитання яких може заплутати найдосвідченішого читача. Проте норматив кнаутівських „елементів мінливості” [див.: 21, с. 37-38], передбачуваний художнім цілим,

зобов'язує розгортати інваріанти тексту, враховуючи закладене у нього автором: у „Дилемі Джексона” Ф. Гельдерлін немислимий поза П. Целаном та М. Гайдеггером, а В. Шекспір може бути адекватно сприйнятим лише когерентно з Ф. Достоевським тощо.

Дане твердження впливає з бахтінського положення про формування автором простору „монологічного контексту” – останньої смислової інстанції тексту, тобто авторського задуму [див.: 3, с. 321]. Принагідно зауважимо, що контекст може функціонувати як парадигма; тут ми послуговуємося визначенням Р. Барта – „по можливості мінімальна множинність об'єктів (одиниць), звідки ми посилаємо запит на такий об'єкт або одиницю, які хочемо наділити актуальним смислом” [2, с. 257]. Звідси простежується безперечна взаємозалежність між смисловими чинниками парадигми. Зокрема, стосовно „Дилеми Джексона”, вона попереджає розмивання смислів при розумінні інтертекстуальних елементів.

Як відправна концептуальна модель, парадигма є своєрідним „фільтруючим” матеріалом у підборі значень до літературних, філософських та релігійних ферментів роману. В „Дилемі Джексона” вона спрацьовує як метафора – модель образного мислення („тропізму”), що забезпечує цілісний підхід до розуміння художнього тексту, розгортає його внутрішню структуру, встановлює систему семантичних зв'язків між відповідними смисловими елементами. Рецепція метафоричної поліфонії роману А. Мердок „Дилема Джексона” може розростатися до метамасштабів. Однак метафора роману надає особливе конструктивне призначення лексемі „дилема”; через неї забезпечується певна завершеність, внутрішня єдність суб'єкта (Бенета, Тіма... чи певного узагальненого суб'єкта – індивідуума), знана як ідентифікація особистості. Остання проблема неодноразово піднімалася дослідниками творчості А. Мердок по відношенню до „Дилеми Джексона” [див.: 1; 14; 19]. Проте, встановлення тотожності об'єктів на підставі тих чи інших ознак, тобто їхня ідентифікація, передбачає попередній опис кожного з них у межах певної системи з урахуванням їхньої внутрішньої специфіки та контекстуальних зв'язків. Саме в такий спосіб сформульована проблема ще не розглядалася.

У мердоківському тексті дійсність своєрідно, а втім реально присутня як фонові сукупність історичних подій, культурних фактів, знакових імен тощо. Зокрема, М. Гайдеггер наявний у тексті не лише в значенні об'єкта, над яким працює Бенет, а ще як повноправний суб'єкт у комунікативній взаємодії інтертекстуальних складників роману. А. Мердок відштовхується від гайдеггерівського розуміння буття як посланого дару. Причому в неї час теж є „першопричиною”, даною як єдність теперішнього, минулого та майбутнього. Він представляється від „тепер” [див.: 20, с. 88]. Людина, проживаючи своє буття як дар, при цьому стає приймачем цього дару [див.: 20, с. 90].

Поза М. Гайдеггером, як німецькомовний фермент роману, як уже згадувалося, неодноразово постають у тексті „Дилеми Джексона”

споріднені цьому філософу Ф. Гельдерлін та П. Целан. Ці мислителі зближуються у своєму роздвоєному ставленні до суперечливої реальності [див.: 18, с. 109]. У П. Целана А. Мердок бере конкретний мотив трагічної загибелі жертв Голокосту і пов'язує його з образом Туана, якому власне життя бачиться межованим зі смертю: „Ім'я року і смерті. Ця тінь буде лежати на мені завжди” [16, с. 250]. Оскільки ті, хто пережив Голокост, ніби й живі, проте назавжди тавровані смертю. Тема тісно переплітається з мотивом самотності та безнадійних пошуків свого „Я” (одним з основних у поетиці П. Целана): „ліричне „я” утверджує свою єврейську ідентичність у той час, коли від неї відвернувся Всевишній” [18, с. 492]. А. Мердок вводить до свого тексту целанівський тип героя, що читає Г. Шолема, відповідно сповідує кабалістичні цінності, ототожнює релігію з містицизмом і намагається віднайти істину в „Ніщо”: „<...> це дар, знак глибокої істини: Я – ніщо” [16, с. 18]. За спостереженням сучасного дослідника, у вірші П. Целана „Мандорла” центральним поняттям виступає Ніщо – антитеза буття, одне з понять містики Кабали – форма буття Бога, Його субститут, Його містична постать [див.: 18, с. 505]. Однак у тексті А. Мердок воно швидше асоціюється зі спустошеністю, порожнечою, набуває інших акцентів.

Ф. Гельдерлін фігурує у романі світоглядно спорідненим із П. Целаном та духовно спаяним із М. Гайдеггером. Він включається до парадигми в двох аспектах: як цінитель Афінської школи (зокрема, Платона) та шанувальник грецької міфології, провідник емпедоклівського мотиву безумства та становлення через загибель. А. Мердок розділяє любов Ф. Гельдерліна до грецької міфології та Христа. Хоча для німецького поета християнство не є беззаперечним релігійним напрямом, він усвідомлює неможливість єднання Христа з архаїчними богами [5, с. 209]. Віддаленою алюзією цього твердження в „Дилемі Джексона” є така максима: „Всі ці боги – і Христос на своєму хресті” [16, с. 296]. А. Мердок проводить цей мотив крізь увесь текст.

Разом із Гамлетом, який, на думку Г. Блума, „чи не найбільше з усіх персонажів прагне вслухатися у своє внутрішнє „я” [4, с. 56], до парадигми входить й В. Шекспір. Письменниця вводить гамлетівське питання до тексту у форматі дилеми. Отож не слід важити за просту контекстуальність функцію метафори в цьому романі письменниці. У „Дилемі Джексона” метафора стає відцентровим викладом суті тексту. Гамлетівська проблема „Бути чи не бути?” концептуалізується в інтертекстуальній парадигмі „Дилеми Джексона” як ризоматичний процес пошуків самого себе, свого місця та призначення в трьох споріднених контекстах: літературному, філософському та релігійному.

Звісно, трагедія Гамлета артикулюється вже давно, хоча й досі не знайшла однозначного потрактування [див.: 7]. За спостереженням І. Гаріна, ним захоплювалися (І. Гете, Г. Брандес), співчували (А. Шлегель), подекуди не приховували свого презирства до нього (Л. Шестов) або просто не хотіли розуміти (Л. Толстой). Загальноприйнято, що Гамлет мислить життя як страждання, бо воно

змушує робити вибір, порушує блаженний спокій філософа і вимагає боротьби. В мердоківському тексті це співзвучно положенню М. Гайдеггера про те, що справжній стан безкінечного спокою насправді досягається в поезії, а втім він немає нічого спільного з бездіяльністю та порожнечою думки. Це стан, в якому діяльними є всі сили та зв'язки [див.: 6, с. 258]. Таким чином, гамлетівські іпостасі „Дилеми Джексона” в черговий раз переконують у доцільності контекстуального підходу до компетентного прочитання цього тексту.

Ряд дотичних значень метафори роману через свою ризоматичність не піддається чіткому тлумаченню. Проте всі вони зводяться до „метафори двійництва” [13, с. 399], яка взаємодіє у трьох паралельних площинах: самому тексті, „тексті у тексті” (який пише Бенет) та свідомості реципієнта (героя, автора, читача). Суть цієї метафори знаходиться на перетині відображень „себе як Іншого” [13, с. 401]. „Двійництво” Д. Чижевський називає найхарактернішою темою Ф. Достоевського [див.: 22, с. 64]. Дійсно, у такий спосіб А. Мердок закладає в основу метафоричної парадигми поетику Ф. Достоевського. Мова йде переважно про протистояння людини людині: протистояння „я” та „іншого” в процесі діалогічної взаємодії [див.: 3, с. 435]. Основна схема діалогу Ф. Достоевського досить проста: за словами М. Бахтіна, він, „дивлячись всередину себе <...>, дивиться в очі іншому та очима іншого” [8, с. 505]. Часто цей „інший” сприймається персонажем як супротивник. Вважається, що двійник-окупант – центральний персонаж ментальних світів Ф. Достоевського [див.: 11, с. 57].

Аналогічне бачення даної проблеми сконцентроване в метафорі роману А. Мердок „Дилема Джексона”: вона розгортає текст у нерозривній єдності з осьовим персонажем – Джексонем, який у тексті відіграє роль двійника Бенета. (Страх залишитись на підпіллі, бути заміненим споріднює Бенета з Голядкіним, героєм повісті Ф. Достоевського „Двійник”.)

Бенет від самого початку бачить у Джексоні „чужого”, своєрідне „іно - Я”. Автор підкреслює це осібно: „По-суті, всі (крім Бенета) любили Джексона і довіряли йому” [16, с. 129]. Тривалий час стосунки героїв були „замкнені” у площині „поєдинку”. Однак опозиційну напругу між „Я” та „Іншим” можна зняти внаслідок синфазного само (взаємо-) здійснення цих суб'єктів. Християнська етика в особі Ф. Достоевського пропонує змістити цей конфлікт в площину „дружби”, коли Інший виступає не в ролі чужого, а *ближнього* [див.: 11, с. 49]. Варто зазначити, що подібне „примирення” закономірно відбувається у свідомості того „Я” в процесі навернення до істини та покаяння. В „Дилемі Джексона” це набуває характеру необхідності звільнення від почуття вини [див.: 23]. „В моїй душі інша рана – точніше, не рана, рану можна зцілити, а почуття провини,” – зізнання героя Едварда [16, с. 66].

За М. Бахтіним, Ф. Достоевський мислив „Двійника” „як „сповідь” (не в особистому сенсі, звичайно), тобто як зображення такої

події, яка завершується у межах самосвідомості” [3, с. 368]. Це перегукується з Діалогами Платона, де ми натрапляємо на спосіб пізнання ідеї через себе [див.: 10]. У тексті „Дилеми Джексона” Бенет, опрацьовуючи М. Гайдеггера, не просто „висвітлює історію внутрішнього життя Гайдеггера, природу його страждань” [16, с. 23], а намагається переосмислити власний світ, встановити свою самість. „Сповідальний діалог” Ф. Достоевського [3, с. 453] найпрозоріше посвідчує нерозривний зв’язок між Бенетом та Джексонем, Бенетом і Гайдеггером, Джексонем та всіма дійовими особами. Отже, маємо підстави стверджувати, що роман „Дилема Джексона” прямо побудований за принципом сповідального діалогу.

Водночас А. Мердок успішно використовує вжитий Ф. Достоевським прийом „прихованої діалогічності” (М. Бахтін) [див.: 3, с. 337], коли репліки одного зі співрозмовників відсутні, але загальний смисл анітрохи не порушується. Це підкреслює, зокрема, й Г. Померанц: „Христос у нього (Достоевського. – О.Д.) мовчить. Він просто присутній, і ця присутність якось позначається на тих, хто дослухається до нього, і на тих, хто до нього не дослухається, на всіх” [17, с. 98]. Відштовхуючись від цього, тлумачиться фінальна репліка Гамлета: „Подальше – мовчання” [див.: 17, с. 62]. Повтор аналогічного прийому бачимо в А. Мердок із Джексонем: його слова звучать у тексті лічену кількість разів, бо „ідеї” артикулюються іншими. Проте саме мовчазна присутність цього героя найближче відповідає позиції автора.

На нашу думку, якраз поетика Ф. Достоевського закладає основи монологічного контексту роману А. Мердок „Дилема Джексона”, є його провідним, базовим мотивом. Роль цього складника в текстовій парадигмі визначальна: він не просто попереджає розтікання всіх наявних смислів роману, а й спрямовує їхній рух до одного центру. Наприклад, алюзія на „Смерть Емпедокла” Ф. Гельдерліна в поєднанні з відголосками поетики Ф. Достоевського у тексті звучатиме як смерть для цього світу заради „воскресіння” для світу духовного. А відповідність гайдеггерівського постулату про дар буття християнсько-філософській природі авторського світобачення дозволяє тлумачити цей дар не лише як дарунок, але й *жертвність*. А. Мердок на прикладі Джексона показує християнську модель життя заради Іншого.

Хоча в самого Ф. Достоевського шекспірівські ремінісценції рідко пов’язані з розкриттям внутрішнього світу героїв, орієнтація на Шекспіра в нього завжди чітко відчутна [див.: 7]. Проте російський класик як християнський письменник пропонує власне пояснення гамлетівської проблеми. У його розумінні життя – це безперервна Голгофа, оскільки воно влаштоване за принципом „наслідування Христу” [див.: 11, с. 46]. Це шлях становлення: не через смерть, як у Гамлета та Емпедокла, а через страждання.

Водночас Ф. Достоевський чітко фіксує, що страждання – це не стан, а *дія*, що долає розлами у людській психіці, усуває самотність та дозволяє віднайти власне „Я” шляхом „єднання Собору та

особистості” [див.: 11, с. 46]. Своєрідність мердоківського тлумачення шекспірівської фабули полягає у тому, що Бенет намагається відновити втрачений спокій у письмі, однак цим самим втрачає здатність чітко розмежовувати життя та сон – як і Гамлет – й тим самим перетворює дар буття на мляве існування. За М. Гайдеггером, „в-собі-утримування, не-давання, затримування, приховування – уможлиблює не що інше, як відхилення (себе), коротше кажучи, – втечу, вихід” [20, с. 98-99]. А. Мердок розгортає розуміння цього як острах відповідальності за свої дії, намагання перекласти вину на Іншого. Подібну ситуацію в „Дилемі Джексона” бачимо на прикладі відносин між Джексоном та іншими персонажами тексту. Якщо продовжувати порівняння зі стилістикою Ф. Достоевського, ідеї героїв якого внаслідок їхньої особистої бездіяльності зрештою виявляються мертвими, то примітним стає, що й мердоківський Джексон майже завжди мовчить, але бездоганно проходить випробування „людини ідеї, тобто „людини в людині” [3, с. 177]. Саме цим він виявляє справжню християнську жертвність і смиренність.

Літературознавці виявляють також захоплення А. Мердок видатним філософом Л. Вітгенштайном; зазначається його однакова повага до таких антиподів, як Л. Толстою та Ф. Достоевський [див.: 4, с. 395]. Письменниця також вводить до текстової парадигми „дилеми” обидва „елементи”, але якщо Ф. Достоевський тут прочитується цілком канонічно (як світоглядно християнський письменник), то ремінісценції з „Війни і миру” Л. Толстого в неї мають відмінну від традиційної інтерпретацію. Показова дискусія з приводу образу Соні, в якій найменш помітною, та все ж базовою, є репліка Джексона: „Я завжди на стороні міс Соні” [16, с. 93]. Брак егоїзму, що ставиться у провину Соні, її слабка жага до життя пристрасно дискутується „ідейниками” (Оуен, Меріен), проте це зовсім не свідчить про відсутність у Соні „мужності бути”. Не випадково наприкінці роману „Війна і мир” Л. Толстой показує Наташу „глупуватою” [див.: 16, с. 93]. У розмові з княжною Мар’єю Наташа, цитуючи Євангеліє від Матвія [Мт.: 25, 29] – „бо всякому, хто має, ще дасться й передасться, а в того, хто немає, відбереться й те, що він нібито має”, – звужено тлумачить текст, вилучаючи з нього духовний чинник, проте „неімущий” у розумінні Христа значить „не потребує духовних благ”. Звідси саме Соня виступає „імущою”, оскільки вміє жити заради інших: адже, як сказано в „Великому Інквізиторі” Ф. Достоевського, „таємниця буття не в тому, щоб тільки жити, а в тому, для чого (курсив наш. – О.Д.) жити” [9, с. 232]. Дане положення визначальне у виборі індивідуальної позиції, в ідентифікації себе як носія певного типу свідомості, світовідчуття.

Якось Бенет скаже: „Тепер я *ніхто* (курсив наш. – О.Д.) <...>, я – початок порожнечі” [16, с. 306]. Містичний сенс цього положення висвічує основу „Дилеми Джексона” і підкреслює метафоричний конструкт романної цілісності. Тут йдеться про релігійний фермент „Дилеми Джексона” як завершальний інтертекстуальний базис, що

сполучує всі векторні компоненти роману. Релігійні традиції представлені у письменниці рудиментами культур індуїзму та християнства. Мова йде про самовизначення особистості як про єднання з Абсолютом, про встановлення своєї первинної інстанції по відношенню до означеного. Певна річ, релігійна позиція А. Мердок виглядає плюральною, хоча письменниця застерігає від компіляційної релігійності, виводить цінність власного формулювання особистісної та релігійної ідентифікації. Філософія індуїзму осмислює людину як випадковість, її поява така ж безсутнісна, як існування всесвіту. Натомість, християнство є релігією, в якій людина, єднаючись із Богом, не розчиняється в Ньому, а навпаки, відновлює порушену стражданням і смертю цілісність власного ества, досягаючи повноти та досконалості свого людського життя [див.: 15]. Отже, зазначене спонукає нас враховувати рецептивний потенціал містичного ферменту „Дилеми Джексона”, можливо, свідомо закладений авторкою-християнкою в текст заради певного „абсолютного” реципієнта (останнє термінологічно символізує усю можливу сукупність персоніфікованих версій читача як такого).

Таким чином, окреслена поетикою заголовку „дилема” означає вагання та завершальний вибір між антагоністичними можливостями. Виявляється таке: зв'язки між інтертекстуальними об'єктами, що існують у межах парадигматичних відношень, функціонують за альтернативним, екзистенційним принципом. Тому встановлення ідентифікації Бенета як „дійсної” чи „вигаданої” особи можливе й внаслідок безкомпромісного розмежування християнських та індуїстських традицій авторського тексту в їхньому рецептивному потрактуванні. Закономірно, що більшість героїв роману, в намаганні віднайти відповідне, справедливе світобачення, сягає своєрідної когезії, схилиючись до „осхідненого християнства” [16, с. 33]. Останнє зауваження може бути ключовим для усвідомлення стратегії тексту. Втім, у А. Мердок немає кінцевого, завершального слова. Це споріднює її з методою Ф. Достоевського, виявленою М. Бахтіним [3, с. 432]. Найімовірніше, в межах мердоківського роману точніше буде говорити про дилему як про процес, а не результат, оскільки Бенет знайшов ціль, але не обрав дороги. Джексон пішов йому назустріч. Та чи відбудеться вона? Фінал залишається відкритим, відданим на розсуд читача.

Як переконаємося, романна образність не просто функціонує в діалогічній формі: вона спрацьовує як парадигма „діалогічності останнього цілого” [3, с. 29]. Це той спільний знаменник, який вдалося зафіксувати у зв'язку з прочитанням інтертекстуальних елементів роману А. Мердок „Дилема Джексона”. Мова йде про метафору „дилеми” – вихідну матрицю сприйняття поняття „парадигма”. Звісно, її складники (В. Шекспір, Ф. Достоевський, Л. Толстой, М. Гайдеггер та Ф. Гельдерлін) не вичерпують інтертексту „Дилеми Джексона”. Навіть прочитання цих авторів у тексті не обмежується означеними проблемами. Однак вони є певними орієнтирами у розумінні письменницької позиції самої авторки.

Контекстуальний підхід до “Дилеми Джексона” передбачає осмислення інтертекстуального простору роману з урахуванням залежності та взаємовизначальності його складових. Векторними величинами „Дилеми Джексона” слід визнати філософію Ф. Достоевського та специфічність християнського світогляду самої А. Мердок. Тому решта філософських елементів інтертексту роману сприймаються як співвимірні або неспіввимірні з ними. Вони закладають основу контексту „Дилеми Джексона” та фільтрують значення смислової парадигми роману. Поетика Ф. Достоевського та релігійна позиція А. Мердок концептуально сполучаються в метафорі дилеми, ідентифікуючої особистість через вибір між антагоністичними (тут – християнським та індуїстським) баченнями, обпертої на імпліcitaцію читацького інтелекту в авторське письмо.

1. *Байрамкулова Л.К.* „Дух” шекспировского авторства в лице персонажа („Дилемма Джексона” А. Мердок) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.natara.msk.ru/biblio/sborniki/andreevskiechteniya/bairamkulova.htm>
2. *Барт Р.* Структурализм как деятельность // Избранные работы. Семиотика. Поэтика. – М.: Прогресс, 1989. – 615 с.
3. *Бахтин М.* Проблемы поэтики Достоевского. – Изд. 3-е. – М.: Худож. лит., 1972. – 468 с.
4. *Блум Г.* Західний канон: книги на тлі епох / Пер. з англ. за заг. ред. Р. Семківа. — К.: Факт, 2007. – 720 с.
5. *Гадамер Г.* Гельдерлін и Античность // Гадамер Г.-Г. Актуальность прекрасного. – М.: Искусство, 1991. – С.207-228 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://filosof.historic.ru/books/item/foo/soo/zo000193>
6. *Гайдеггер М.* Гельдерлін и сущность поэзии // Антология світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. – 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – 832 с.
7. *Гарин И.* Пророки и поэты. – М.: Терра, 1994. – 395 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ruslib.com/Shakespeare/p-p/txt>
8. *Гиршман М.* Диалог и художественная целостность // Гиршман М.М. Литературное произведение: Теория художественной целостности. – 2-е изд. доп. – М.: Языки славянских культур, 2007. – 560 с.
9. *Достоевский Ф.М.* Братья Карамазовы / Ф. М. Достоевский // Полн. собр. соч.: в 30 т. – Л., 1976. – Т. 14-15.
10. *Дроздовський Д.* Вільям Шекспір як центр канону західноєвропейської літератури: до питання про естетичні параметри художнього мислення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://shakespeare.zp.ua/texts.item.73>
11. *Исупов К.* Метафизика общения в мире Достоевского // Филологические исследования. Проблемы бахтинологии. – 3: Сборник научных работ. – Вып. 9. – Донецк: ООО ”Юго-восток, Лтд”, 2007. – С. 43-70.
12. *Косиков Г.* Текст / Интертекст / Интертекстология // Пьеге-Гро Н. Введение в теорию интертекстуальности / Общ. ред. и вступ. ст. Г.К. Косикова; пер. с фр. Г.К. Косикова, Б.Н. Нарумова, В.Ю. Лукасик. – М.: Издательство ЛКИ,

2008. – С. 8-42 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.libfl.ru/mimesis/txt/Piegay-Gros01.html
13. Лановик М. Перекладознавча метафорологія: поетикальна проекція / Лановик М. // Теорія цілісності художнього перекладу: літературознавчі проекції. – Тернопіль, 2006. – С. 395-422.
14. Матійчак А. Творчість А. Мердок в аспекті генези філософської прози // Питання літературознавства. – Вип. 76. – Чернівці: Рута, 2000 – С. 59-68.
15. Мельников И. Проблема смысла жизни и ее решение в православии и религиозных системах Китая и Индии / И.Г.Мельников // Азбука веры: “Православное общество” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: migro.info/sbor/details.
16. Мердок А. Дилемма Джексона: Роман / А. Мердок; Пер. с англ. И. Я. Дорониной. – М.: АСТ, 2002. – 350 с.
17. Померанц Г. Открытость бездне: Встречи с Достоевским. – М.: Сов. писатель, 1990. – 384 с.
18. Рихло П. Поетика діалогу. Творчість Пауля Целана як інтертекст: Монографія. – Чернівці: Рута, 2005. – 584 с.
19. Толкачев С.П. Художественный мир А. Мердок : автореф. дис. ... кандидата филологических наук / С. Толкачев. – М., 1999. – 22 с.
20. Хайдеггер М. Время и бытие // Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге. – М.: Высш. шк., 1991. – С. 80-101.
21. Червінська О.В., Зварич І.М., Сажина А.В. Психологічні аспекти актуальної рецепції тексту: Теоретико-методологічний погляд на сучасну практику словесної культури. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2009. – 284 с.
22. Чижевський Д. До проблеми двійництва у Достоевського // Філософські твори. – К., 2003. – Т. 3. – С. 360-384.
23. Wright C. Dark angel [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bostonphoenix.com/alt1/archive/books/reviews/

Summary

The article deals with the problems of intertext in the multidimensional novel of A. Murdoch „Jackson’s dilemma”. It is considered specificity of the novel. Religious-philosophical and literary compounds of the text are comprehended as a paradigmatic unity of christian and hinduism ideas, diluted with English, German and Russian motives. Novelistic figurativeness is researched through prism of tropism, that works in the text how form of discourse.

Key words: A. Murdoch, text, context, intertext, paradigm, identification, metaphor of double.

Стаття надійшла до редколегії 14.11.2008